

แนวทางการจัดการธุรกิจชุมชน บ้านแม่จู้มูก อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

Guidelines for Community Business Management of Baan Mae Kee Mook, Mae Jaem District, Chiang Mai

นิศรา จันทร์เจริญสุข^{1*} และเพราพิลาส ประสิทธิ์บุรุษ²

Nisara Janjaroensuk^{1*} and Phraophilat Prasitbureerak²

¹ สาขาบริหารธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

² สาขาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

¹ Department of Business Administration, Faculty of Business Administration and Liberal Arts of Rajamagala University of Technology Lanna

² Department of Accounting, Faculty of Business Administration and Liberal Arts of Rajamagala University of Technology Lanna

* E-mail: nisaraj09@gmail.com

Received August 8, 2021; Revised October 1, 2021; Accepted December 25, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทชุมชน และแนวทางการจัดการธุรกิจชุมชน ใช้วิธีเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่ผู้นำชุมชน และผู้นำกลุ่ม ชุมชนบ้านแม่จู้มูก อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 17 ราย เครื่องมือวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดการธุรกิจชุมชนโดยให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม วิเคราะห์เนื้อหาแล้วเรียบเรียงนำเสนอด้วยการบรรยาย ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีผู้นำที่เข้มแข็ง สมาชิกในชุมชนมีความรู้ มีภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชนมีพื้นที่เหมาะสำหรับการทำการเกษตร แต่ประสบปัญหาภัยแล้ง และมลพิษทางอากาศ ส่วนในการจัดตั้งกลุ่มธุรกิจชุมชนนั้น มีการจัดตั้งกลุ่ม แต่ไม่มีการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม สำหรับแนวทางการจัดการธุรกิจชุมชน เริ่มที่การจัดทำแผนแม่บทชุมชน การออกแบบโครงสร้าง การนำหลักการตลาดมาใช้ในการพัฒนาสินค้าชุมชน การส่งเสริมความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การนำทุนชุมชนมาใช้ให้เหมาะสม เพื่อให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้และมีวิถีชีวิตที่ถูกต้อง สร้างความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเอง สามารถพัฒนาเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้ในอนาคต

คำสำคัญ: แนวทางการจัดการ, การจัดการธุรกิจชุมชน

Abstract

The objectives of this research were to study community context and develop a model of community business management. The 17 participants were selected from community leaders and group leaders in Baan Mae Kee Mook Community, Amphur Mae Jaem, Chiang Mai through a specific sample selection method. The data were collected by using an interview schedule concentrated on community business management. The participants, who were involved in community business management, were requested to take part in analyzing the content, arranging and presenting it in verbal speech. The results showed that the community had a strong and reliable leader and knowledgeable members full of useful local wisdom. The location of the community was suitable for farming despite the problems of drought and air pollution. In terms of community business organization, some business groups were formed, but there were not any concrete operations. As for the guidelines for community business management, they should start with the preparation of community master plan. Besides, there should be structure designing, application of marketing principles to help develop community products, encouragement of knowledge and local wisdom, and appropriate usage of community funds in order to support learning and correct way of thinking in the community, build strength and self-reliance, and enable the community to develop into a successful community enterprise group in the future.

Keyword: Guidelines for Management, Community Business Management

บทนำ

การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องพัฒนาทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมไปพร้อมกัน ด้านการเมืองควรเน้นเรื่องความร่วมมือของภาคประชาชนเพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายด้านเศรษฐกิจคือ การแก้ไขปัญหาความยากจนโดยการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ลดหนี้สิน ด้านสังคมและวัฒนธรรมคือ การพัฒนาความสัมพันธ์ของคนในสังคมให้ปราศจากความขัดแย้ง มีความสามัคคีกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (วิภาวี ฤกษ์นะภุติ, 2556) โดยนโยบายขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน ควบคู่ไปกับการเชื่อมโยงกับประชาคมโลก ตามแนวคิด “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งกองบริหารงานวิจัย และประกันคุณภาพการศึกษา (2559) สรุปสิ่งที่คนไทย

จะได้รับจากนโยบายดังกล่าว ดังนี้ 1) สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความคาดหวัง เปี่ยมสุข สมานฉันท์ และพอเพียง 2) คนไทยจะได้รับโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพ และได้รับสวัสดิการทางสังคมที่เหมาะสมตลอดทุกช่วงชีวิต เป็นคนทันโลกทันเทคโนโลยีสามารถอยู่บนเวทีโลกได้อย่างภาคภูมิใจ และสามารถมีส่วนร่วมกับนานาชาติเพื่อทำให้โลกดีขึ้นน่าอยู่ขึ้น 3) เป็นเกษตรกร 4.0 ที่หลุดพ้นจากกับดักความยากจน โดยผันตัวเองจากเกษตรกรผู้ผลิต มาเป็นผู้ประกอบการทางการเกษตรสมัยใหม่ (Smart Farmers) มีการบริหารจัดการที่ดี มีต้นทุนการผลิตต่ำ สามารถเพิ่มมูลค่าสินค้าทางการเกษตรจากการแปรรูป 4) เป็น SME 4.0 ที่สามารถสร้างหรือใช้นวัตกรรมเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ ในการสร้างมูลค่าในสินค้าและบริการ มีความสามารถทางการค้าขายสามารถเข้าถึงตลาดในประเทศ ตลาดอาเซียน

และตลาดโลก ทำให้มีรายได้สูงขึ้น มีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น และมีอนาคตที่สดใส และ 5) เกิดจังหวัด 4.0 ที่มีการกระจายความเจริญทั่วประเทศ เศรษฐกิจขยายตัว สามารถทำงานในถิ่นฐานบ้านเกิดได้โดยไม่ต้องเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ หรือเมืองใหญ่ เนื่องจากมีช่องทางโอกาสและงานที่ดีกระจายอยู่ในทุกจังหวัดทั่วประเทศ

ธุรกิจชุมชนเป็นแนวทางหนึ่ง ในการยกระดับรายได้ ชีวิตความเป็นอยู่ และคุณภาพชีวิตของชาวบ้าน หรือเกษตรกรในชนบทที่เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ แต่เป็นกลุ่มคนที่ยากจนที่สุดของประเทศ หากกลุ่มชาวบ้านหรือกลุ่มเกษตรกรเหล่านี้ มีรายได้สูงขึ้นจะส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ โดยในการประกอบธุรกิจชุมชน ควรมุ่งเน้นสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ส่งเสริมให้เกิดเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัตถุดิบในชุมชน โดยคนในชุมชน เพื่อคนในชุมชน ซึ่งอภิชัย พันธเสน (2546) ให้ความหมายของธุรกิจชุมชนว่า หมายถึงการทำธุรกรรมโดยสมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมทุน ร่วมผลิต และดำเนินธุรกิจ และร่วมรับผลประโยชน์จากการทำธุรกิจ การทำธุรกิจชุมชน นอกจากจะก่อให้เกิดการจ้างงานในชุมชนหรือสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่วัตถุดิบในชุมชนแล้ว ยังมีเป้าหมายสูงสุดคือ เพื่อให้ชุมชนมีสวัสดิการที่ดีขึ้น มีความรักใคร่สามัคคี ชุมชนเข้มแข็งและมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (2563) ได้ให้ความหมายธุรกิจเพื่อชุมชน ว่าเป็นกระบวนการผลิต และการตลาด หรือการจำหน่ายจ่ายแจก ของกินของใช้ สินค้าและบริการ โดยคนในชุมชนหรือ “ผู้ประกอบการธุรกิจเพื่อชุมชน” ที่เป็นคนในชุมชน เพื่อความเข้มแข็งของคนในชุมชน ทั้งนี้ผู้ประกอบการธุรกิจเพื่อชุมชน เป็นการร่วมกันผลิต และจำหน่ายจ่ายแจกของกินของใช้ สินค้าและบริการที่เป็นกิจการของคนในชุมชน เพื่อสร้างผลตอบแทนให้คนในชุมชน และดำเนินการโดยคนในชุมชน

บ้านแม่ขี้มูก (บ้านสองธาร) ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ มีประชากร 163 คน รวม 83 ครัวเรือน (องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านทับ, 2562) มีลักษณะภูมิประเทศที่เป็นป่าและภูเขาสูงชัน พื้นที่ป่าส่วนใหญ่ถูกแปรสภาพเป็นไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ก่อเกิดปัญหาหมอกควัน และปัญหาสุขภาพอันเนื่องมาจากการเผาไร่เพื่อเตรียมพื้นที่ปลูกข้าวโพด ปัญหาหน้าดินถูกชะล้างลงสู่ที่ต่ำ ปัญหาดินถล่ม และปัญหาการใช้น้ำในหลายด้าน จากปัญหาดังกล่าวในปี 2558 ได้มีความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน ภาคประชาชน และภาควิชาการ เพื่อจะดำเนินโครงการ พื้นที่ระบบนิเวศชุมชนป่าเสื่อมโทรมจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยว เป็นการทำเกษตรยั่งยืนแบบผสมผสาน โดยน้อมนำศาสตร์พระราชาคือ “การปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง” มาใช้ในการพัฒนา รวมถึงชุมชนได้มีการรวมตัวเพื่อจัดตั้งกลุ่มในชุมชนได้แก่ กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน กลุ่มทอผ้า กลุ่มจักสาน กลุ่มเลี้ยงวัวเลี้ยงควาย กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเอามื้อ และกลุ่มผู้ปลูกไม้ผลปลอดภัย แต่ต้องพบกับปัญหาในการจัดการธุรกิจชุมชน การพัฒนาอาชีพ เริ่มตั้งแต่กระบวนการผลิต การแปรรูป และการจัดจำหน่าย

การศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการจัดการธุรกิจชุมชน บ้านแม่ขี้มูก อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ จะช่วยให้ชุมชนมีแนวทางการจัดการธุรกิจชุมชนที่เหมาะสม สมาชิกในชุมชนเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของการรวมกลุ่มกันของประชาชนในชุมชน เพื่อการจัดการธุรกิจชุมชนอย่างเป็นระบบ เสริมสร้างธุรกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนบ้านแม่ขี้มูก ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อหาแนวทางการจัดการธุรกิจชุมชนบ้านแม่ขี้มูก ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, กระทรวงศึกษาธิการ (2545) ได้เขียนถึงธุรกิจชุมชน สรุปได้ดังนี้ ธุรกิจชุมชนเป็นช่องทางและโอกาส สำหรับผู้ที่มีความต้องการในการประกอบธุรกิจด้วยตัวเองร่วมกับสมาชิกคนอื่น เน้นการสร้างงานในท้องถิ่นเป็นสำคัญ ก่อให้เกิดการจ้างงานในท้องถิ่น เพื่อส่งผลผลิตไปยังธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ เพื่อผลิตเป็นสินค้าที่ได้มาตรฐาน สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน โดยธุรกิจชุมชนจะประสบความสำเร็จได้ต้องรับผิดชอบต่อผู้บริโภคด้วยการผลิตสินค้าและบริการ เพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภคอย่างแท้จริง จำหน่ายสินค้าและบริการที่มีคุณภาพ มีมาตรฐานความปลอดภัย ให้ข้อมูลทั้งในจุดเด่นและข้อจำกัดของสินค้าและบริการนั้นอย่างครบถ้วน ชัดเจนและตรงไปตรงมา จำหน่ายสินค้าและบริการในราคาที่เหมาะสม สมเหตุสมผลกับคุณภาพและโอกาส ดำเนินธุรกิจด้วยจริยธรรม และให้ผู้บริโภคมีอิสระในการตัดสินใจ ทั้งนี้ลักษณะของธุรกิจชุมชนจะเป็นธุรกิจขนาดเล็ก มีความคล่องตัวในการบริหาร รายได้จากยอดขายในระยะเริ่มต้นไม่มากนัก ผลิตสินค้าในปริมาณที่สามารถคุ้มทุน และได้กำไร เพื่อแบ่งให้แก่สมาชิกตามปกติ ต้นทุนในการดำเนินกิจการต่ำ ธุรกิจชุมชนดำเนินงานโดยเน้นให้คนมีงานทำ แต่ในสภาพการทำงานที่เป็นมิตร และมีความสุขเน้นการประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย การติดต่อและการให้บริการกับลูกค้า เป็นไปอย่างใกล้ชิด การเริ่มต้นธุรกิจทำได้ง่าย โดยคณะบุคคลที่ไม่ใช่เครือญาติ มีวัตถุประสงค์ที่จะทำธุรกิจร่วมกัน เพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มและชุมชน การที่มีบุคคลจำนวนหนึ่งสนใจทำธุรกิจร่วมกัน มีผลทำให้ปัญหาเงินทุนไม่เป็นอุปสรรค เพราะใช้เงินลงทุนไม่มาก ทุกคนเป็นสมาชิก ไม่มีเจ้าของผูกขาด แต่อาจมีตัวแทนของกลุ่มที่ได้รับเลือกทำหน้าที่บริหารจัดการ หรือเป็นตัวแทนที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิก

ณรงค์ บุญสววยขวัญ (2554) ได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการกลุ่มสรุปได้ดังนี้ 1) การเกิดกลุ่ม องค์กร ความเป็นชุมชนพื้นที่เดียวกัน มีประวัติศาสตร์ร่วมกัน มีประสบการณ์ร่วมกัน มีกระบวนการจัดการความเคลื่อนไหวของกลุ่ม องค์กร ขบวนการทางสังคม 2) กลุ่มองค์กร มีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ที่เป็นประโยชน์ต่อทางสาธารณะชัดเจน และมีการดำเนินงานอย่างอิสระ 3) ลักษณะการจัดการกลุ่ม แนวทางแรกคือการยอมรับกลุ่มองค์กร ที่มีการจัดโครงสร้างที่ชัดเจน เป็นทางการ แนวทางที่สองคือยอมรับการจัดการจัดกลุ่มองค์กรแบบหลวม ๆ หรือองค์กรแบบชาวบ้าน เป็นกลุ่มองค์กรที่ไม่เคร่งครัดกับกฎระเบียบของรัฐ ไม่มีความซับซ้อน การแบ่งงาน มีกระบวนการปฏิสัมพันธ์ที่เรียบง่าย ขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละพื้นที่ 4) แรงเกาะเกี่ยวหรือเงื่อนไขของการเกาะเกี่ยวร่วมกันในกลุ่ม องค์กร ขบวนการมี 3 ประการคือ (1) กฎระเบียบของกลุ่ม อาจเป็นลายลักษณ์อักษร สมาชิกช่วยกันสร้างขึ้นมาเองมากกว่าที่จะให้รัฐหรือสถาบันจากภายนอกสร้างขึ้น (2) แรงเกาะเกี่ยวหรือยึดโยงให้ปัจเจกบุคคลมาเป็นสมาชิกกลุ่ม องค์กร ในการจัดการกับกลุ่มองค์กรชาวบ้าน หรือองค์กรแบบปฐมนิยามมาจากบรรทัดฐาน ค่านิยม ประเพณีวัฒนธรรม (3) เงื่อนไขทางอุดมการณ์ ความคิด ความเชื่อ ตลอดจนทัศนคติต่าง ๆ เป็นปัจจัยร้อยรัดความเป็นกลุ่มองค์กรร่วมกัน 5) การมี “กิจกรรมที่ต่อเนื่อง” เพราะกิจกรรม คือ เครื่องมือหรือสื่อ ที่จะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกด้วยกัน 6) ศักยภาพภายใน ความเข้มแข็งของกลุ่ม องค์กร ขบวนการทางสังคมเกิดจากการจัดการด้วยศักยภาพ หรือทรัพยากรภายใน ทั้งด้านทุน สติปัญญา วัสดุสิ่งของ หรืออาจมาจากการช่วยเหลือสนับสนุนจากองค์กรภายนอก 7) ผู้นำ ในกระบวนการกลุ่ม องค์กรจะต้องมีผู้นำที่มีคุณลักษณะที่มีความเข้มแข็ง หลักการสำคัญของผู้นำคือ ต้องมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ

ผู้นำจะมีความจำเป็นต่อการขับเคลื่อนกลุ่มองค์กร 8) ความไว้วางใจ เป็นพื้นฐานสำคัญในองค์กรต่าง ๆ และหน่วยทางสังคม ความไว้วางใจเป็นสิ่งที่สามารถสังเกตและวัดได้ จากพฤติกรรมทางลบ และพฤติกรรมทางบวก 9) การเชื่อมโยงเครือข่ายที่มีลักษณะโยงใยถึงกัน และพร้อมที่จะปฏิบัติงานหรือการรื้อยรัดเอาความพยายาม และการดำเนินงานของฝ่ายต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ และรูปธรรม เพื่อปฏิบัติการกิจอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน โดยที่แต่ละฝ่ายยังคงปฏิบัติการกิจหลักของตนต่อไปอย่างไม่สูญเสียเอกลักษณ์ และปรัชญาของตนเอง โดยเป็นการรวม หรือการเชื่อมต่ออย่างหลวม ๆ ตามภารกิจความจำเป็น 10) การเกณฑ์ เป็นกระบวนการที่เกิดจากแรงบันดาลใจและความตั้งใจของผู้นำ ที่เป็นผู้โน้มน้าวที่สามารถสร้างความเข้าใจให้แก่ประชาชนจำนวนมากจนสามารถทำให้มีผู้เข้าร่วมขบวนการ หรือ

เป็นส่วนหนึ่งของขบวนการในการดำเนินกิจกรรมได้หรือที่เรียกว่า “ระดม”

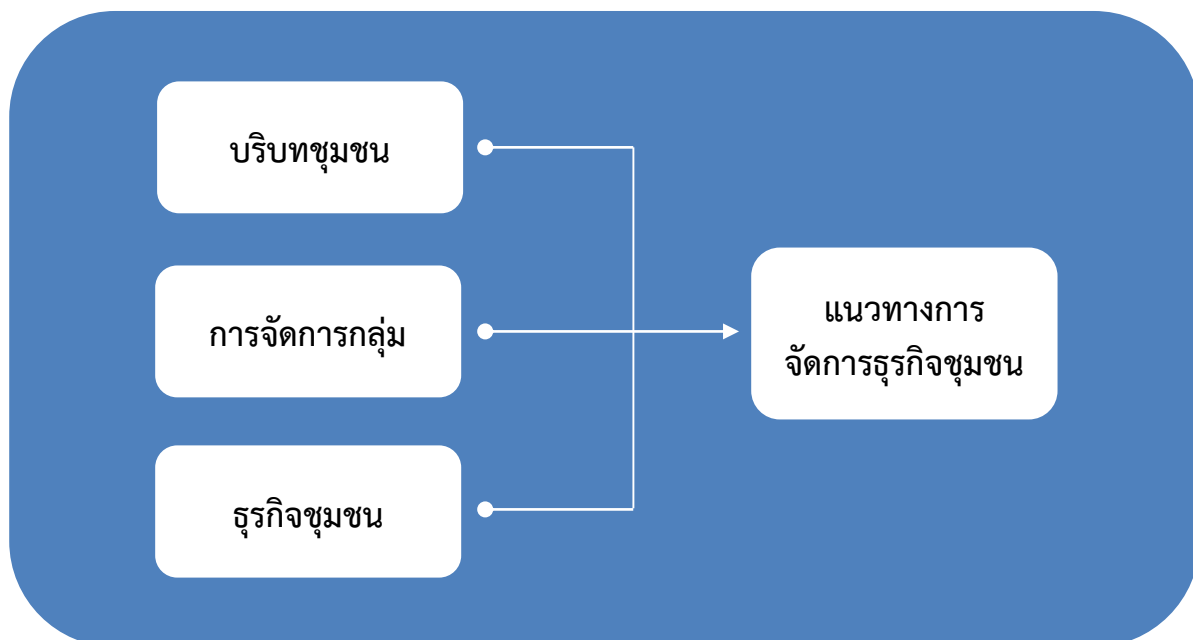
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) ทำการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และบทสนทนาเอกสาร ต่าง ๆ ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล วิเคราะห์เนื้อหาแล้วเรียบเรียงนำเสนอด้วยการบรรยาย

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ใช้วิธีการจัดประชุม และสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องซึ่งเป็นผู้นำชุมชน และผู้นำกลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง พร้อมทั้งจัดหมวดหมู่ แยกประเภท ตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วน วิเคราะห์และสรุปประเด็นสำคัญเพื่อให้ครอบคลุมตามความมุ่งหมายของการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการศึกษา

การศึกษาแนวทางการจัดการธุรกิจชุมชน บ้านแม่ขี้มูก ตำบลบ้านทับ อำเภอมะนัง จังหวัด เชียงใหม่ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยตาม วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ 2 ข้อ ดังนี้

1. บริบทชุมชนบ้านแม่ขี้มูก ตำบลบ้านทับ อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าชุมชน บ้านแม่ขี้มูกมีจุดเด่นในเรื่อง ผู้นำชุมชนมีความ ชำนาญ ชุมชนมีปราชญ์ชาวบ้านซึ่งมีความรู้ มีภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้า การจักสาน และ สมุนไพร ชุมชนมีภูมิประเทศที่สวยงามกว้างใหญ่ เหมาะสำหรับการทำการเกษตรและเลี้ยงสัตว์ และ ยังคงสภาพวิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิมไว้ นอกจากนี้ ประชาชนในชุมชนยังให้ความสำคัญกับการ ส่งเสริมการศึกษาแก่บุตรหลาน และยึดถือ ขนบธรรมเนียมประเพณีตามวิถีพุทธ ส่วนจุดด้อย ของชุมชนคือ ทำเลที่ตั้งอยู่บนที่สูง การคมนาคม ไปสู่ชุมชนยังไม่สะดวกปลอดภัย ชุมชนยังประสบ ปัญหาเรื่องแหล่งน้ำ สำหรับใช้ในการอุปโภค บริโภคในหน้าแล้งอันเนื่องมาจากการตัดไม้ทำลาย ป่าเพื่อทำการเกษตร และยังมีมลพิษทางอากาศ ที่เกิดจากการเผาขยะ และการเผาจากการทำไร่ ข้าวโพด ในส่วนของเศรษฐกิจชุมชนนั้น พบว่า ชุมชนมีพื้นที่ทำกิน และพื้นที่ทำการเกษตรเป็น ของตนเอง แต่ส่วนใหญ่ เป็นพื้นที่ไม่มีเอกสารสิทธิ สมาชิกในชุมชนประมาณร้อยละ 70 ประกอบ อาชีพและมีรายได้จากการขายข้าว และรับจ้างทั่วไป ส่วนในการจัดตั้งกลุ่มธุรกิจชุมชนนั้น มีการจัดตั้งกลุ่ม แต่ไม่มีการดำเนินงานอย่างจริงจัง และเป็นรูปธรรม

2. แนวทางการจัดการธุรกิจชุมชน บ้านแม่ขี้มูก ตำบลบ้านทับ อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ จากผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์

ข้อที่ 1 สามารถนำมากำหนดแนวทางการจัดการ ธุรกิจชุมชนโดยการจัดทำแผนแม่บทชุมชน ด้านการพัฒนาชุมชน ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม และสาธารณสุข ด้านการปกครองและการรักษา ความสงบเรียบร้อย และด้านการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และภูมิปัญญา ท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วม ในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน การดำเนินการ แบบบูรณาการ เชื่อมโยงกิจกรรมอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ต้องเน้นความต้องการของชุมชนเป็นหลัก ให้ชุมชนมีบริบทอย่างพอเพียง เพื่อ “ลดการซื้อเพื่อ การบริโภค” ในการกำหนดวิสัยทัศน์นั้น ผู้นำชุมชนใช้วิธีประชุมระดมสมองผู้นำกลุ่ม เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และทิศทาง ในการพัฒนาการบริหารจัดการกลุ่มที่ชัดเจน อย่างมีส่วนร่วม โดยยึดมั่นในการดำเนินงานที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม ใช้ทรัพยากรโดยไม่ทำลาย สิ่งแวดล้อม และเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชน มีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน การกำหนด โครงสร้างโดยมีผู้นำกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มซึ่งมีหน้าที่ ความรับผิดชอบอย่างชัดเจนในการดำเนินงาน ด้านการผลิต การขาย และการบันทึกบัญชี มีการ จัดสรรรายได้และผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม มีข้อบังคับที่จะต้องถือปฏิบัติร่วมกัน ส่วนในด้าน การบริหารการตลาดนั้น สมาชิกกลุ่มได้นำข้อมูล ทางการตลาดมาใช้ในการพัฒนาสินค้า เช่น ความต้องการของลูกค้า การกำหนดลูกค้าเป้าหมาย แหล่งจำหน่ายสินค้า เป็นต้น รวมถึงการกำหนด ขั้นตอนการผลิตเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ หรือสินค้า ที่มีคุณภาพเป็นที่ต้องการของตลาด และได้รับการ ยอมรับจากลูกค้า

ภาพที่ 2 ภาพการจัดประชุม และสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องซึ่งเป็นผู้นำชุมชน และผู้นำกลุ่ม

อภิปรายผล

ศึกษาบริบทชุมชน โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาเป็นแนวทางการจัดการธุรกิจชุมชน ชุมชนบ้านแม่ขี้มูก ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้ ชุมชนบ้านแม่ขี้มูกหรือบ้านสองธาร เป็นชุมชนที่มีภูมิประเทศที่สวยงาม พื้นที่เหมาะสำหรับการทำการเกษตร เลี้ยงสัตว์ และยังคงสภาพวิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิม ยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีตามวิถีพุทธ โดยชุมชนตั้งอยู่บนที่สูง การคมนาคมยังไม่สะดวกปลอดภัย ในหน้าแล้งจะประสบปัญหาเรื่องแหล่งน้ำสำหรับใช้ในการอุปโภคบริโภค เนื่องมาจากการตัดไม้ทำลายป่า เพื่อทำการเกษตร และยังมีมลพิษทางอากาศที่เกิดจากการเผาขยะ และการเผาจากการทำไร่ข้าวโพด ด้านเศรษฐกิจชุมชนนั้น ชุมชนมีการจัดตั้งกลุ่มธุรกิจชุมชน แต่ยังไม่ได้นำมาดำเนินงานอย่างจริงจัง และเป็นรูปธรรม เพื่อให้ชุมชนมีแนวทางการจัดการธุรกิจชุมชนที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม ผู้นำชุมชนจัดให้มีการประชุมระดมสมองผู้นำกลุ่ม เพื่อจัดทำแผนแม่บทชุมชน การกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และทิศทางการพัฒนาการบริหารจัดการกลุ่มที่ชัดเจนอย่างมีส่วนร่วม โดยยึดมั่นในการดำเนินงานที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม ใช้ทรัพยากรโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วม ในการวางแผนการดำเนินงาน การกำหนดโครงสร้าง กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ

ของสมาชิกอย่างชัดเจน มีข้อบังคับที่จะต้องถือปฏิบัติร่วมกัน การส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มได้รับการพัฒนาความรู้ ความสามารถ การนำทุนชุมชนมาใช้ให้เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับ ธรรมนูญ (2554) ที่ได้อธิบายการจัดการทางสังคมว่าการจัดองค์กร เน้นความสัมพันธ์แบบราบอาจะจะเป็นความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรม ไม่เน้นสายบังคับบัญชาและกฎหมายเป็นเครื่องมือ แต่เน้นความไว้วางใจ แต่ก็มีการใช้กฎหมายหรือระเบียบองค์กรเป็นเครื่องมือในบางองค์กร นโยบายมาจากการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจของทุกฝ่าย มีการกิจชัดแต่มีการปรับตลอดเวลาตามสถานการณ์ มีการกระทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เป็นองค์กรขนาดเล็ก เป้าหมายเพื่อประโยชน์สาธารณะชน ผู้นำ เป็นผู้นำในทีมมิใช่เป็นผู้บังคับบัญชา แต่เป็นผู้ที่มีบทบาทในการประสานงาน อำนวยความสะดวก ไม่มีอำนาจตามกฎหมาย แต่การยอมรับมาจากศรัทธา ความเชื่อและไว้วางใจ ความสามารถเฉพาะบุคคลหรือบุคลิกภาพส่วนตัวสูง ความไว้วางใจเป็นกระบวนการที่ต้องจัดการโดยผู้นำ สร้างขึ้นเพื่อให้สมาชิกมีความรู้สึก โดยมีบทบาทชัดเจน การเชื่อมโยงเครือข่ายเป็นความสัมพันธ์ในระดับกลุ่มองค์กร ที่มาจากความสมัครใจ ต้องมีความอิสระ และมีความเท่าเทียมในการกระทำร่วมกัน โดยมักจะมีรูปแบบเครือข่ายผ่านผู้นำ แกนนำ, การเกณฑ์ หรือการระดม เป็นการกระทำผ่านการเกณฑ์บุคคล เกณฑ์หรือระดมความรู้ ความคิด

ทรัพย์สิน โดยที่มาจากประเด็นปัญหาความต้องการร่วมของผู้คน และสอดคล้องกับ ปิยะดา พิศาลบุตร (2561) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี ที่พบว่าการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนจังหวัดปราจีนบุรี จะต้องพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน ทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านผู้นำและการบริหารวิสาหกิจ ด้านการวางแผนการดำเนินงาน ด้านการบริหารการตลาด ด้านการจัดการความรู้และข้อมูล ด้านการบริหารสมาชิก และด้านการจัดการสินค้าและบริการ

ส่วนแนวทางการจัดการธุรกิจชุมชน ด้านการบริหารการตลาด สมาชิกกลุ่มได้นำข้อมูลทางการตลาดมาใช้ในการพัฒนาสินค้า รวมถึงการกำหนดขั้นตอนการผลิต เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์หรือสินค้าที่มีคุณภาพเป็นที่ต้องการของตลาด และได้รับการยอมรับจากลูกค้า ซึ่งสอดคล้องกับ กังสดาล กนกหงส์ (2561) ที่ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาและการจัดการเครือข่าย ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพืชผักอินทรีย์ จังหวัดเชียงใหม่ ที่พบว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้องการให้เครือข่ายมีการจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศด้านการผลิต และด้านการตลาด รวมไปถึงข้อมูลการบริหารจัดการภายในกลุ่ม นอกจากนี้มีการส่งเสริมความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น พัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้ พัฒนาการนำทุนชุมชนมาใช้ให้เหมาะสม เกิดความร่วมมือในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเอง เกิดการเรียนรู้และมีวิถีชีวิตที่ถูกต้อง เพื่อให้กลุ่มมุ่งผลลัพธ์ในการดำเนินงานคือ “การลดรายจ่าย การเพิ่มรายได้ และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของสมาชิกกลุ่ม” ทั้งนี้เพื่อให้สามารถประเมินประสิทธิภาพ และความสำเร็จของการบริหารจัดการกลุ่มได้ จะมีการคำนวณหาต้นทุนในการผลิต ต้นทุนการบริหารจัดการสินค้า และมีการประเมินความพึงพอใจของสมาชิก ในด้านการพัฒนาความรู้ความสามารถ และทักษะของสมาชิก รวมถึงประโยชน์ที่ชุมชน

ได้รับจากกลุ่ม เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์สำหรับการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มธุรกิจชุมชนให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง สามารถพัฒนาเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้ในอนาคต และสอดคล้องกับ เสรี พงศ์พิศ (2552) ได้สรุปว่าวิสาหกิจชุมชนจะต้องมีองค์ประกอบอย่างน้อย 7 ประการคือ 1) ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ 2) ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน เป็นงานที่เกิดขึ้นภายในชุมชน 3) ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน 4) มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล ทำให้ผลผลิตมีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น 5) มีการดำเนินการแบบบูรณาการ เชื่อมโยงกิจกรรม อย่างเป็นระบบ 6) มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ วิสาหกิจชุมชนเกิดได้สำเร็จได้ด้วย “ความรู้และปัญญา” 7) มีการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมาย

สรุป

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการธุรกิจชุมชน บ้านแม่ขี้มูก ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ สามารถนำผลการศึกษามาเป็นแนวทางการจัดการจัดการธุรกิจชุมชนอย่างเหมาะสมแก่ชุมชน เป็นประโยชน์ต่อชุมชน เพื่อการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นต้นแบบให้สมาชิกกลุ่มเห็นถึงความสำคัญ และประโยชน์ของการรวมกลุ่มกันของประชาชนในชุมชน เพื่อสร้างอาชีพที่มั่นคง ธุรกิจชุมชนเข้มแข็ง การจัดการธุรกิจชุมชนมีจุดสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแม่บทชุมชน การกำหนดโครงสร้าง กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ การบริหารการตลาด การส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มได้รับการพัฒนาความรู้ความสามารถ เพื่อให้คนในชุมชนสามารถนำความรู้ไปจัดการธุรกิจชุมชน ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง และพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

การจัดการธุรกิจชุมชนเป็นพื้นฐานในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ ส่งผลต่อการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจของชาติ ดังนั้นเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในพื้นที่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญในการกำหนดนโยบาย การพัฒนาและส่งเสริมอาชีพที่เชื่อมโยงลักษณะพื้นที่ บริบทวัฒนธรรม และศักยภาพของคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการจัดการธุรกิจชุมชน ต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงาน หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้การสนับสนุน มีกระบวนการหนุนเสริมการจัดการธุรกิจชุมชน โดยเฉพาะการให้ความรู้ด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการเกษตร ด้านการแปรรูปผลผลิต ด้านการตลาด ด้านการบัญชี เป็นต้น รวมถึงการสนับสนุนแหล่งเงินทุน และการหาแหล่งจำหน่าย อีกทั้งควรมีการสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มธุรกิจชุมชนเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ และสร้างอำนาจต่อรองด้านการค้า

สำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไปนั้น ควรศึกษาเกี่ยวกับการประเมินประสิทธิภาพ และความสำเร็จของการจัดการกลุ่มธุรกิจชุมชน เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์สำหรับการพัฒนาแนวทางการจัดการกลุ่มธุรกิจชุมชนให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณขอบคุณผู้นำชุมชน และผู้นำกลุ่มชุมชน บ้านแม่ขี้มูก ตำบลบ้านทับ อำเภอมะเข่ จังหวัดเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ที่ได้อนุญาตให้ทำการศึกษาวิจัย และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ที่สนับสนุนงบประมาณในการวิจัยครั้งนี้ ให้สามารถบรรลุผลสำเร็จได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา. (2560). *Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน*. จาก www.libarts.up.ac.th/v2/img/Thailand-4.0.pdf
- กังสดาล กนกหงส์. (2561). แนวทางการพัฒนาและการจัดการเครือข่ายของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพืชผักอินทรีย์ จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*, 6(2), 261-270.
- ณรงค์ บุญสวยขวัญ. (2554). การจัดการทางสังคม: สังเคราะห์แนวคิดเพื่อการอธิบายการจัดการกลุ่มองค์กรประชาชนในสังคมชนบทไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 3(2), 167-200.
- ปิยะดา พิศาลบุตร. (2561). กลยุทธ์การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม*, 8(1), 105-120.
- วิภาวี ฤกษ์ชนะภูติ. (2556). การจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน: การเรียนรู้จากกลุ่มอาชีพทอผ้าไหมและทอผ้าฝ้ายในจังหวัดขอนแก่น. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์*, 30(1), 165-188.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. (2563). *คู่มือการจัดทำแผนธุรกิจเพื่อชุมชน*. มีนาคม 2563. สำนักเลขานุการยุทธศาสตร์ชุมชนเข้มแข็ง สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาพัฒนาการ, กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). *ชุดวิชาการจัดการธุรกิจชุมชน*.
- เสรี พงศ์พิศ. (2552). *คู่มือทำวิสาหกิจชุมชน*. กรุงเทพฯ: พลั้งปัญญา.

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านทับ. (2563). *สภาพทั่วไปข้อมูลประชากร*. สืบค้น 5 มิถุนายน 2563, จาก <https://www.bantub.go.th/condition.php>

อภิชัย พันธเสน. (2546). *การประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.